

Zitierhinweis

Pešek, Jiří: Rezension über: Jan Křen, Konfliktní společenstv. Češi a Němci 1780–1918, Praha: Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum, 2013, in: Český časopis historický, 2014, 1, S. 153-155, DOI: 10.15463/rec.1189727813

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Obecné

Jiří KEJŘ

Výbor rozprav a studií z kodikologie a právních dějin

Edičně připravil Stanislav PETR, Praha, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky 2012, 485 s., ISBN 978-80-86495-95-8.

U příležitosti životního jubilea právního historika Jiřího Kejře vyšel výbor 24 jeho kodikologických a právně-historických statí. Sborník obsahuje práce publikované mezi léty 1958 až 2000. Většina prací je věnována rozborům rukopisů vzešlých z písemné produkce pražské univerzity. Znovu otištěny byly zejména kodikologické analýzy univerzitních disputací z husitského období. Opomenout nelze ani příspěvky věnované dějinám pražské právnické univerzity, které s výjimkou jednoho, jsou výstupem z Kejřova studijního pobytu v knihovně Corpus Christi College na univerzitě v Cambridgi.

Vedle takto zaměřených studií byl prostor věnován také publikaci kodikologických rozborů kanonicko-právních děl, případně literární produkci husitství. Text na pomezí kodikologie a právní historie představuje Kejřova studie, sledující pronikání kanonického a částečně římského práva do prostředí středověkých českých zemí. Rozvoji římskoprávního bádání přispívá zpráva z roku 1979, v níž autor informuje o nálezu rukopisu romanistického obsahu v Západočeském muzeu v Plzni. K ryze právněhistorickým pracím patří článek sledující pojetí soudních důkazů v římsko-kanonickém procesu. Výsledky dosavadních kodikologických bádání ve vztahu k právní historii

k roku 2000 shrnuje příspěvek umístěný na závěr publikace. Knihu uzavírá bibliografický soupis prací Jiřího Kejře z oboru kodikologie a právních dějin.

Spojení kodikologického a právněhistorického tématu dokládá vzájemnou blízkost obou oborů. Předmětný výbor z díla Jiřího Kejře je tak zajímavým studijním materiálem nejen pro historiky, ale také právní historiky, a to především z řad kanonistů a právních romanistů.

L. Šmídová Malárová

Jan KŘEN

*Konfliktní společenství.**Češi a Němci 1780–1918*

Praha, Univerzita Karlova v Praze – Nakladatelství Karolinum 2013, 416 s., ISBN 978-80-246-2177-7.

Křenova kniha o nerozborném, ovšem více či méně trvale konflikty naplněném soužití Čechů s Němci v období mezi počátky českého obrození na konci 18. století a vznikem Československa je v české i středoevropské historiografii již po více než čtvrtstoletí dílem klasickým. Roku 1986 kniha poprvé vyšla v samizdatu, roku 1989 u Škvoreckých v Torontu, hned po revoluci následovalo roku 1990 první pražské vydání, na jehož základě byl pořízen překlad do němčiny, vydaný roku 1996 v Mnichově a ještě jednou zopakovaný roku 2000 jako studijní vydání. Vychází-li tato pro dějiny českých zemí moderní doby zásadní práce dnes znova, je to především výrazem její trvajících platností a ceny.

Není to však „pouhé“ nové vydání. Čtenář nedostává do rukou knihu v původní, velmi uskrovněné podobě. Je to absurdní, ale

Jan Křen mohl starý text vlastně teprve nyní poprvé důkladně vlastnoručně zredigovat. Opravil v tom rámci řadu rušivých drobností, které zatěžovaly knihu, vydávanou předtím buď v „polních“ podmínkách, nebo v zahraničí mimo autorův dosah, případně narychlo v přelomových chvílích dějin, kdy na revize nebyl čas. Do plné šíře také rozpracoval původně drasticky redukovaný a extrémně zestručněný odkazový aparát. Kniha byla nově vybavena bibliografií (ta ovšem zůstává ponechána na úrovni konce osmdesátých let – ohromný nárůst literatury posledních pětadvaceti let není do díla zapracovatelný), dále rejstříkem i zajímavou přílohou s vyobrazením a autorským připsáním obálek starších vydání.

Vlastnímu výkladovému textu autor předsadil podstatnou předmluvu. V té vysvětluje a do dobových historiografických i politických kontextů zasadil svoji cestu k tématu, především však vylíčil komplikované podmínky, v nichž práce disidentského badatele se zákazem přístupu do archivů a knihoven vznikala. Popsal i dramatické osudy rukopisu knihy, napsané v rozmezí let 1974–1986. Svého druhu rámeček rozhodnutí vydat se na pole, které Jan Křen před tím v podstatě vůbec badatelsky netematizoval, mu „vytvořil“ zásah StB: při jedné z razíí v jeho bytu mu byl zabaven nepublikovaný rukopis třetího dílu knihy o československé emigraci za druhé světové války (léta 1941–1943), jakož i veškeré pracovní podklady k této práci. Pokračovat v tomto díle tak již nešlo. Zkonfiskovaný rukopis nebyl autorovi nikdy vrácen a v archivech tajné policie se nenašel ani po revoluci. Dělník u vrtné soupravy Vodních zdrojů, chartista, stojící pod trvalým dohledem tajné policie, se však plně soustředil na problematiku nového úkolu, na dějiny česko-německého vývoje v „dlouhém“ 19. století. Pojal je nikoliv jako souběžné osudy dvou konkurujících si národních komunit, nýbrž jako jediný, provázaný, vnitřně ovšem nesmírně komplikovaný celek, daný českým vztahem k sudetské, rakouské a říšskoněmec-

ké komponentě limitů emancipačních snah česky se identifikující komunity.

Více než deset let trvající práce vyústila v rozsáhlý opus, který tematizuje nejprve šíře evropsky zasazenou prehistorii česko-německé nacionální konkurence v podmínkách postupného konstituování moderního nacionalismu před rokem 1840, poté zrod politického nacionalismu ve čtyřicátých letech. Na to navazuje výklad přetváření středoevropského prostoru do roku 1871, tedy o národní otázce v bachovském absolutismu, o vzniku německého národního státu a rakousko-uherském dualismu. Období 1871–1900 deklaruje autor jako „zlatý věk“ monarchie a věnuje podrobnou pozornost proměnám nacionálně konotované zemské i říšské politiky, resp. radikálně nacionalizačním tendencím uvnitř obou konkurujících si táborů. Nejrozsáhlejší oddíl práce (s. 234–383) podrobně sleduje politický vývoj do výbuchu první světové války a v jejím průběhu až do „české revoluce“ roku 1918. Místo závěru autor připojil kapitolu o nejen v osmdesátých letech, ale (takřka) dodnes politicky závažném a opakovaně oživujícím tématu: o německé otázce a vztahu Čechů k ní ve zlomovém roce 1918.

Je třeba připomenout, že má-li dnes Křenovo dílo na 400 textových stran, měl jeho původní rukopis rozsah zhruba tisícistránkový. Práce však musela být z praktických důvodů pro samizdat i pro Sixty-Eight-Publishers radikálně krácena. Autor tak v předmluvě upozorňuje, že tomuto bolestivému procesu redukce rukopisu padla za obět rozsáhlá (čtenářsky málo vděčná, vědecky ovšem závažná) faktografie a – bohužel také – řada pasáží, které zasazovaly vývoj českých zemí do širšího evropského kontextu. Původní, rozsáhlý rukopis, dlouhou dobu uložený u přátel, se autor po odezdání zkrácené verze v době opakovaných politických razíí v obavě před jeho zabavením rozhodl zakopat na zahradě. Příroda však koncem osmdesátých let zvítězila nad člověkem a roku 1990 autor vykopal již jen nepoužitelné zbytky svého díla. Velký díl mnohaleté

práce tak byl ve své hmotné podobě nenávratně ztracen. K výrazným vlastnostem Jana Křena ovšem patří gigantická paměťová kapacita. Velmi mnoho z myšlenek zaniklého rukopisu tak evidentně přešlo do Křenovy další ohromné knihy: do „Dvou století střední Evropy“ z roku 2005.

Kniha, kterou dnes dostávají čtenáři do rukou, je tak nejen závažným milníkem českého demokratického dějepiscetví moderní doby, ale i pozoruhodným a autorsky reflektovaným dokumentem nezávislého dějepiscetví z temných dob normalizace. Jan Křen je v předmluvě, která mj. připomíná nejdůležitější literaturu, vyšlou od dokončení původního díla, vůči tématu v jeho dosavadním pojmání kritický: Připomíná, že by bylo třeba věnovat více a diferencovaně pozornosti vzestupu a modernizaci společnosti i hospodářství českých zemí a kupříkladu vysvětlit otázky prosperity, svým způsobem neterpědované ani občas dramatickými erupcemi nacionálních sporů. Poměrně dlouhá období politického klidu bývají v historiografii často přehlížena jako nezajímavá – a přitom právě v nich se společnost dalekosáhle vyvíjí a proměňuje. A obdobně tu Jan Křen zmiňuje význam důsledného zasazování příběhu českých zemí do širokého evropského kontextu. Kdo ovšem sleduje Křenovu publikační činnost, potvrdí, že autor Konfliktního společenství jde ve svých pracích posledních dvaceti let cestou široké komparativní kontextualizace velmi důsledně a rázně.

J. Pešek

Zdeněk KOLÁŘSKÝ

Mezi orlem a pannou. Výběr z díla českého sochaře a medailéra

Úvod Petr VOREL, Pardubice,
Univerzita Pardubice 2011, 368 s.,
ISBN 978-80-7395-373-7.

Vynikající český sochař a medailér Zdeněk Kolářský (* 1931) překročil hranice mezi uměním a vědou především svým podílem na vy-

tvoření a ztvárnění sofistikované symboliky několika významných vědeckých institucí – nejprve to byly insignie Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy (1978) a medaile pro České vysoké učení technické (1982), poté artefakty spjaté s nověji založenými vysokými školami – Slezskou univerzitou v Opavě (1991) a s Univerzitou Pardubice (2007). Z podnětu pardubické univerzity, pro jejíž fakulty vytvořil početný soubor medailí, připravil tento umělec ve spolupráci s Petrem Vorlem rozsáhlou monografii, která podává ucelený přehled o jeho díle. Tato publikace si zaslouží pozornost nejen pro své neobvyklé pojetí, ale také a především se zřetelem k prezentaci historických témat, jež zaujímají v celoživotním díle Z. Kolářského podstatné místo.

Medaile, plakety a pamětní desky osobitým způsobem zachycují portréty především osobností českých dějin od středověku do současnosti (Karel IV., Petr Parléř, Jan Hus, Jiří Melantrich, Johannes Kepler, Albrecht z Valdštejna, Václav Hollar, J. A. Komenský, Jan Kollár, K. H. Mácha, Josef Mánes, Bedřich Smetana, J. E. Purkyně, Jan Neruda, T. G. Masaryk, Jan Kotěra, Josef Suk, Karel a Josef Čapkové, Jaroslav Heyrovský, Jan Werich, technici Josef Ressel, František Křižík, Viktor Kaplan a mnozí další), ale též velkých postav světové vědy a kultury (Mikuláš Koperník, W. A. Mozart, Hector Berlioz, Sergej Prokofjev, Leonard Bernstein aj.). Mezi znázorněnými motivy Z. Kolářského se objevují instituce jako Univerzita Karlova, Academia Istropolitana, Národní divadlo, Národní muzeum v Praze a Slovenské národné múzeum nebo Mincovna v Kremnici, památná místa (Břevnovský klášter, Arcibiskupství pražské, Karlův most) a historické události (od Velké Moravy až po let československého kosmonauta).

Ačkoli realizace byly určeny jak pro české země a Slovensko, tak pro zahraničí, zvláštní místo patří rodnému kraji Z. Kolářského – východním Čechám. Nejde jen o výzdobu pardubické univerzitní Auly Arnošta z Pardubic, ale také o početné pamětní desky, na-